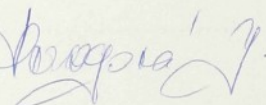

Katedra: NÁRODNÍ ŠKOLY
Obor: UČITELSTVÍ PRO 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Jak budeme bydlet v 21. století

How we will live in the 21st century

Autor: Yveta HERCOGOVÁ

Podpis:

Adresa: Černá 1, 405 02 Děčín 22

Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Puchmajerová

Počet	stran	obrázků	tabulek	příloh
	55	40	0	0

NÁRODNÍ ŠKOLY

Katedra:

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(závěrečného projektu)

diplomant: Yveta Hercogová

adresa: Černá 84/1, 405 02 Děčín 22

obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Název DP: Jak budeme bydlet ve 21. století

Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Puchmajerová

Termin odevzdání: 30. 4. 1999

Pozn.: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž specifikují zadání: východiska, cíle, předpoklady, metody zpracování, základní literaturu (zpravidla na rub tohoto formuláře). Zásady pro zpracování DP lze zakoupit v Edičním středisku TUL a jsou též k dispozici v UKN TUL, na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické.

25. 5. 1998

V Liberci dne

vedoucí katedry

děkan

Převzal (diplomant):

Datum:

Podpis:

11/14/99 P
Hercogová Y. KNS/VŠ
55.12.1998

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ANOTACE

Téma: **Jak budeme bydlet ve 21. století**

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou, praktickou a didaktickou.

Teoretická část je věnována stručnému vývoji architektury od pravěku až po 20. století, proměnám exteriéru a interiéru.

Praktická část zahrnuje moji vlastní výtvarnou činnost.

Didaktická část obsahuje výtvarný projev dítěte a jeho vývoj a realizaci tématu " 21. století " v hodinách výtvarné výchovy.

ANNOTATION

Theme: **How we will live in the 21st century**

My thesis is divided to theoretical, practical and didactical part.

The theoretical part is devoted to a brief evolution of architecture from primeval ages to the 20th century, changes of exterior and interior.

The practical part includes my own fine activity.

The didactical part contains fine utterance of the children and its evolution and realization of the theme " the 21st century " in the lessons of art.

ANOTATION

Theme: **Wie wir im 21. Jahrhundert wohnen werden**

Die Diplomarbeit in drei Teile geteilt. In das theoretische, praktische und didaktische.

Das theoretische Teil ist der Entwicklung der Architektur von der Urzeit bis zum 20. Jahrhundert gewidmet.

Das praktische Teil schliesst die eigene bildende Tätigkeit ein.

Das didaktische Teil betrifft die bildende Äusserung des Kindes und die Entwicklung dieser Äusserung.

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

Liberec, 1999 4. 30.

Yveta Hercogová

Poděkování:

Děkuji touto cestou vedoucí mé diplomové práce Mgr. A. Lucrezii Puchmajerové za cenné rady a podněty, které pomohly k úspěšnému dokončení diplomové práce.

Yveta Hercogová

Prohlášení k využívání výsledků DP:

Jsem si vědoma těchto skutečností:

- a) diplomová práce je majetkem školy.
- b) s diplomovou prací nelze bez svolení školy disponovat.
- c) diplomová práce může být zapůjčena či objednána (kopie) za účelem využití jejího obsahu.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu diplomovou práci vyžádat v Univerzitní knihovně TU v Liberci, kde bude uložena.

Yveta Hercogová

Jméno a PŘÍJMENÍ: Yveta Hercogová

Adresa: Černá 1, Děčín 22 Psč 405 02

Podpis:

Úvod	1
Hypotéza	4
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Historický vývoj architektury	5
1.1. Pravěk	5
1.2. Velké říše	6
1.3. Antická architektura	8
1.4. Architektonické slohy	9
1.5. Proměny interiéru	11
1.6. Architektura 20. století	15
1.6.1. Světová architektura	15
1.6.2. České moderní stavební umění	17
1.6.3. Sídliště – funkcionalismus	19
1.6.4. Rodinné domky	21
1.6.5. Postmodernismus	21
PRAKTICKÁ ČÁST	
2. 21. století – jaké bude ?	23
2.1. Zpět do historie ?	26
2.2. Zničená planeta	27
2.3. Megapole	30
2.4. Návrat k futurismu ?	33
2.5. Obydlený vesmír	34

DIDAKTICKÁ ČÁST

3. Výtvarný projev dítěte	37
3.1. První kresby	37
3.2. Vývoj prvních kreseb	38
3.3. Figura	39
3.4. Objem a prostor	40
3.5. Barva	41
3.6. Dospívající mládež	41
4. Hodnocení dětských prací	43
4.1. 2. třída	43
4.2. 3. třída	46
4.3. 5. třída	48
4.3.1. Jednotlivci	48
4.3.2. Skupinová práce	49
4.4. 7. třída	51
4.2. Pokojíčky	53

5..Závěr

Použitá literatura

- Haas, Felix: Architektura 20. století. SPN, Praha 1978
- Herout, Jaroslav: Staletí kolem nás. Orbis, Praha 1970
- Konečný, Dušan: Futurismus. Odeon, Praha 1974
- Pijoan, José: Dějiny umění. Odeon, Praha 1977 – 84
- Raeburn, Michael: Dějiny architektury. Odeon, Praha 1993
- Syrový, Bohuslav: Architektura svědectví dob. SNĚL, Praha 1974
- Tomeš, Jan M.: Jan Souček. Odeon, Praha 1991
- Uždil, Jaromír: Výtvarný projev a výchova. SPN, Praha 1974.

ÚVOD

Problematika moderního bydlení a architektury patří bezpochyby k otázkám, které zejména v posledních několika letech soustřeďuje na sebe pozornost naší i světové veřejnosti. A není se čemu divit. Architektura je oblastí, která zasahuje do života všech lidí. Člověk si může zvolit druh literatury, může si vybrat divadelní představení, vyhledat si v galerii určitý obraz. Ale architekturu si může zvolit jen zřídka. Obyvatelé nemohou měnit vzhled ulice, kterou procházejí, nebo zlepšit výtvarný vzhled města, ve kterém žijí. Architekti jedné nebo více generací se zasloužili o to, zda je některé město krásné nebo naopak, nesou do určité míry vinu za to, že některé město nebo dům nejsou vhodným motivem ani na dobrou pohlednici.

Není lehké hovořit o architektuře. Doposud totiž nemáme jednoznačně přijatou definici architektury a musíme se spokojit s prohlášením, že za architektonické dílo pokládáme také stavební dílo, pro které je příznačné umělecké působení. Přitom je třeba si uvědomit, že architektura podléhá dobovému vkusu a názoru. Při studiu moderní architektury se s touto okolností budeme setkávat velmi často.

Slovo “moderní” není ani tak mladé, ani tak “moderní”, jak se na první pohled zdá. Po staletí tím rozumíme to, co je nové,

právě současné, a tak nás nesmí překvapit, že už italští architekti raného baroka označovali koncepci své tvorby jako “stilo moderno“. Musíme si to uvědomit proto, že moderní architekturu si představujeme jako tvorbu, která na prvním místě respektuje praktické moderní požadavky bydlení a zobrazuje vkus naší společnosti a našeho bydlení. S dobovým pojmem moderní architektura nesporně souvisí mylná představa: že vznikla dost náhle jako dílo 20. století. Skutečnost je ale složitější. Moderní architektura má nejen hluboké, ale i rozvětvené kořeny.

Je zde především záměr tvůrce uspokojit nejenom hmotné, ale též duchovní nároky uživatelů. Toto záměrné uspokojování není proto žádnou samostatnou kapitolou nebo prostým přidáním nějakých ozdob nebo výtvarných děl. Architektura vychází z harmonie prostorů a hmot určených pro základní materiální bytí. Tuto harmonii dovršuje specifickými prostředky architektonického umění, to znamená prostorovou kompozicí, vytvářením obytných interiérů staveb a sídel, ale též zahrad, parků a vodních ploch. Architektura a urbanismus jsou tedy uměním harmonického řešení vztahů člověka, společnosti a hmotného světa.

Architektura má tu vlastnost, že podstatně přežívá své tvůrce i první generace uživatelů. Současná doba představuje díky tomu fantastické světové “randez – vous“ stavebních relikvií všech dějinných epoch od archeologických objevů až po newyorské World Trade Center. Architektonická díla přežila jen nejtrvanlivější

kamenná díla, která odolala přirozenému výběru v procesu stárnutí. Miliony méně hodnotných staveb spláchly války, povodně, požáry, asanační a demoliční zásahy. Architektura je tedy vrcholným uměleckým projevem výstavby, který uspokojuje nejen hmotné, ale i duchovní potřeby svých uživatelů.

Každá generace si upravuje a mění svůj zděděný umělý svět podle svých potřeb, bourá a staví, kultivuje a zanedbává svá sídla, přestavuje je a buduje nová, zasahuje do krajiny prozíravě či barbarsky. Ale každá generace je rovněž pouze dočasnými uživateli a správci zděděných sídel a krajiny a je naší povinností toto dědictví chránit, udržovat, zušlechtovat a předat jeho nejvýznamnější kulturně historické hodnoty našim potomkům.

HYPOTÉZA

Od příštího století nás dělí už jen měsíce a dny, takže téma “ Jak budeme bydlet v 21.století “ je už dnes velice aktuální. Cílem této diplomové práce je ověřit si, jak budou se zadaným tématem pracovat žáci 1. stupně ZŠ.

Současné děti žijí v moderním světě plném technických vymožeností a médií všeho druhu. Ale mají tato média skutečně takový vliv, že děti nedokáží v žádném směru uplatnit svoji fantazii a vlastní názor ? Nebo mají děti představivost a fantazii zcela pod vlastní kontrolou ?

Dalším hlediskem je ta skutečnost, jestli má věková kategorie dětí vliv na vnímání a pozornost. Jsou vnímavější děti mladšího nebo středního školního věku ? Dokáží své myšlenky uplatnit i formou neverbálního projevu, např. formou výtvarného díla ? Někteří určitě ano, ale zřejmě bude záležet na použití barev, tvarů a na schopnosti vyjádření.

TEORETICKÁ ČÁST

1. HISTORICKÝ VÝVOJ ARCHITEKTURY

1.1. Pravěk

Stavební činnost patří bezesporu mezi nejstarší činnost lidstva. Již před mnoha tisíci lety se vytvářely předpoklady pro další vývoj architektury.

Celé preddějinné období můžeme rozdělit na základní časové úseky – paleolit (starší doba kamenná), neolit (mladší doba kamenná), doba bronzová a železná. Ale přesto je velmi těžké určit přesnou časovou tvorbu pravěku. V neolitu se již stavějí obydlí ze dřeva, rákosí, proutí a hlíny. Vedle těchto chýší se budují stavby na kůlech i obydlí hromadná (tzv. kolová sídliště). Teprve ve 2. tisíciletí př. n. l. byly vytvořeny první monumentální kamenné stavby v Evropě – menhíry, dolmeny a kromlechy (Stonehenge na jihu Anglie).

1.2. Velké říše

Zejména v úrodných oblastech v povodí velkých řek vznikají velké říše se svéráznými architekturami. Jsou to zejména Egypt, Mezopotámie, Indie a Čína.

V Mezopotámii byly všechny stavby budovány z mohutného zdiva, jehož líc byl často obložen glazovanými cihlami, které vytvářely ornamentální obrazce i velké obrazy zvířat. Hlavním stavebním materiálem byla vypalovaná i glazovaná cihla. Stropy byly zhotoveny z trámů z kmene palmy, později byly klenuté. Klenba se v pozdější době užívala i v interiérech obytných domů.

Oproti Mezopotámii se v Egyptě stavělo z kamene. Egypťané byli mistry v jeho opracování a vytesávali z něho vysoké štíhlé monolity, obelisky, ohromné pilíře a sloupy. Základními konstrukčními prvky byly zeď, pilíř a sloup, často zakončený hlavicí. Civilizace starověkých Egypťanů proslula zejména svými chrámy a hrobkami. Chrámy byly většinou ohromných rozměrů a geometrických tvarů a zpravidla byly vyzdobeny hieroglyfy a malovanými reliéfy. Ty zobrazovaly především bohy, faraóny a královny. Hrobky – pyramidy a mastaby – byly rovněž často zdobené a byly navrženy tak, aby symbolizovaly sluneční paprsky. Egyptské domy měly pravidelný obdélníkový tvar s dlouhými chodbami a řadou malých i větších sloupových prostorů. Byly to

domy přízemní i patrové, s obytnými místnostmi orientovanými na sever.

V zemích Blízkého východu se budovaly stavby jak z kamene, tak i ze dřeva a z cihel. Byly to zejména rozsáhlé královské paláce, které byly tvořené řadou sloupů, a města.

Nezávisle na vlivu Blízkého východu se vytváří architektura islámských zemí. Islámské náboženství bylo založeno prorokem Mohamedem a v následujících třech staletích se rozšířilo z Arábie do Severní Afriky a Španělska, stejně jako do Indie a do dalších oblastí Asie. Společnými znaky islámských staveb jsou oblouky a střechy ve tvaru oslího hřbetu, cibulové kopule a zdi zdobené ornamenty, a to pouze geometrickými ornamenty, arabeskami, motivy a nápisy (nejčastěji verše z koránu), neboť islám nedovoluje figurativní umění. Nejdůležitější stavbou islámu je mešita – místo určené k bohoslužbě – ke které je obvykle připojen minaret – věž.

Oproti islámu se z Indie šířil buddhismus a hinduismus – náboženství, které zde tvořilo základ všeho a prostupovalo každé architektonické dílo. Zejména ovlivnilo styl chrámů a hrobek v této oblasti. Stavělo se z pálených cihel, ale také z kamene, hlíny a bambusu. Kromě chrámů byly do skal hloubeny i svatyně a kláštery, obvykle čtvercového půdorysu. Teprve později vznikaly v Indii volně stojící stavby.

Z Indie postupně proniká buddhismus do Číny a s ním i nové stavby – pagody, což je cihelná nebo kamenná věž s řadou

poschodí a přečnívajících střech. Čínská architektura se vyznačovala zejména stavbou paláců, klášterů a chrámů. Stavebním materiálem byly vedle kamene především dřevo, bambus, rákos a hlína, ale i terakota, fajáns a porcelán.

Čína se stala vzorem pro japonské stavitelství, kde typickou stavbou byla rovněž pagoda. Nejstarší náboženské stavby byly ze dřeva.

1.3. Antická architektura

Antické stavitelství dosahovalo v tehdejší době velmi vysoké úrovně. Byla budována města s mnoha domy a skvělými paláci. Paláce byly rozsáhlé, kolem ústředního dvora byly umístěny obytné místnosti, vstupy a sloupová schodiště byly bohatě a náročně provedeny. Paláce měly komfortní vybavení – vodovody, koupelny, kanalizace. Klasické chrámy starověkého Řecka se budovaly s přesvědčením, že určité tvary a proporce jsou blízké bohům. Mnohé architektonické formy byly převzaté od starověkých Egyptanů, např. sloupy a hlavice.

Existovaly tři hlavní architektonické starořecké styly, které se od sebe odlišovaly proporcemi sloupů, hlavic a kladí – nejstarší sloh dórský, později dekorativnější sloh iónský a nejmladší sloh

korintský. Tento sloh se později široce využil v architektuře starověkého Říma, hlavně v raném období římské říše. V důsledku toho mnoho raně římských budov značně připomíná starořecké budovy. Vyhraněný římský styl se začal vyvíjet až na počátku našeho letopočtu. Rozvíjel především interiéry budov tím, že využíval oblouky, klenby a kopule uvnitř budov a ornamentálně vyzdobil vnitřní zdi. Vnější sloupy často sloužily spíše k účelům dekorativním. Menší budovy byly dřevěné, např. mlýny.

1.4. Architektonické slohy

Vliv římské architektury přetrval po mnoho staletí a některé její prvky přešly v 11. století do románské architektury a v průběhu 15. a 16. století rovněž do renesančního slohu.

Románský sloh vznikl v 10. století. Jeho architekti převzali mnohé prvky římského stavitelství – vysoká klenba podpíraná masivními pilíři a sloupy, stejně jako půdorys ve tvaru kříže. Tyto prvky uplatnili architekti zejména při stavbě kostelů.

V polovině 12. století se objevily opěrné oblouky a lomené klenby. Ty se později v gotické architektuře značně rozšířily. Pro stavby z období gotiky je charakteristická žebrová klenba, lomený oblouk, opěrný systém, kružbová ornamentika, vysoké lomenice a

okna z barevného skla – vitrail. Gotický sloh se vyvinul z románské architektury ve Francii a později se rozšířil po celé Evropě. V pozdně gotickém slohu se hodně využívaly ozdobné motivy – růžice, fialy, kraby nebo kružby (kamenné krajkování).

Renesance byla evropský styl, který časově můžeme zařadit asi od 14. století do poloviny 17. století. Renesanční období znamenalo mnoho změn, zejména návrat ke klasickým tvarům a proporcím antických staveb. Renesance vznikla v Itálii, takže nejtypičtější stavby tohoto slohu lze nalézt právě tam, ale mnoho z jejích typických znaků můžeme nalézt i v architekturách jiných evropských zemí. Odvětvím renesance je manýrismus, jehož typickým znakem je zdeformování klasických tvarů, kterými se právě renesance vyznačuje.

Baroko vzniklo počátkem 17. století v Římě. Je charakteristické zakřivenými obrysy a okázalou výzdobou. Baroko zdomácnělo hlavně v Itálii, Španělsku a Německu, ale s úpravami bylo přijato také v Británii a Francii. Britští architekti využívali barokních prvků velmi opatrně.

Jako reakce na výstřednost baroka se ke konci 17. století vyvinul v severní Evropě sloh zvaný klasicismus. Typickými stavbami tohoto slohu byly kostely, ale také světské budovy. Začátkem 18. století vznikla ve Francii jiná obdoba baroka – mimořádně zdobný styl zvaný rokoko.

Koncem 19. a počátkem 20. století ovládl Evropu a Ameriku romantický, vysoce dekorativní směr zvaný secese. Charakterizovaly ho spleťité, křehké, asymetrické křivky s tendencí vytvářet květinové nebo geometrické vzory. Secese je dost úzce spjata s rokokem. Oba směry kladou důraz spíše na dekorativnost než na konstrukci, chtějí se odpoutat od formálnosti, zavrhují symetrii ve prospěch přirozenosti. Po obou směrech však následoval rychlý návrat k již zaběhnutým pravidlům. Nejvíce používaným materiálem bylo železo, které se svou ohebností a poddajností stalo ideálním pro zakřivené tvary tolik charakteristické právě pro secesi. Secesní styl se tehdy hodil zejména pro stavby obchodních domů a center, divadel, škol, restaurací a výstavních pavilonů, ale výjimečně i pro soukromé domy a vily. Secese byla sice směr krátkodobý, ale velmi intenzivní. Dokázala využít dekorativní možnosti nových materiálů a vědomě odpoutala architekturu od slohů minulosti.

1.5. Proměny interiéru

Stejně jako se při vývoji architektury rozlišovaly různé slohy, při formování interiéru docházelo rovněž k určitým odlišnostem.

Ztvárnění interiéru v Řecku mělo dlouho neformální a lidový ráz a málo ovlivňovalo celkovou architekturu. Nejprve se chrámy i domy obyčejně skládaly pouze z jediné místnosti, která byla využívána ke všem účelům. Důležitým prvkem byl otevřený dvůr.

Pozdější domy, nepravidelně uspořádané, byly tvořeny již několika místnostmi, které se otvíraly do dvora. U pravoúhlých domů byly místnosti orientovány k jihu a portikem do dvora, aby zachytily sluneční paprsky.

Luxusní domy přišly do módy později. Hlavní místností byla jídelna a ostatní místnosti byly stále ještě seskupeny kolem dvora. Ten se stal hlavní částí domu, byl orámovaný kolonádami, které vytvářely průčelí jednotlivých místností.

Římské domy už byly oproti řeckým poschod'ové. Byty uvnitř se skládaly z pěti nebo šesti místností. Největší místnost byla na konci a všechny měly přístup z chodby, jejíž okna směřovala na ulici. Ke každému bytu zvlášť vedlo travertinové nebo cihlové schodiště buď přímo z ulice nebo z vnitřních dvorů. Zdi a stropy byly elegantně vymalovány a podlahy pokryty mozaikami, ale naproti tomu nebyla vůbec zasklená okna. Nábytku bylo poskrovnu. Topení neexistovalo, takže byla nutná přenosná ohřívadla. Potrubí pro vodu sice už existovalo v mnoha soukromých domech, nebyla však určena pro domy nájemné. Někdy však měly tyto domy společné lázně a zahradu.

Architektura románská byla v podstatě architekturou křesťanskou, neboť církev se stávala stále mocnější a tato moc se projevovala i ve stavbách – byly to zejména rotundy, kostely, kaple, kláštery. Nejprve byly kamenné s dřevěnými stropy, později už byly přepychově vyzdobené mozaikami a mramorem.

Gotickou architekturu již doplňovaly plastické detaily s figurální, zvířecí i rostlinnou tematikou. Stěny, trámové stropy i žebra se pestře malovaly. Stěny se také obkládaly dřevem nebo byly zdobeny sítí z kosočtverců, rytou za vlhka do povrchu lepenice. Obytné domy obývala pouze rodina vlastníka. V přízemí provozoval měšťan obchod nebo řemeslo. Ve sklepě obvykle bývala studna. Schodištěm se vystupovalo do obytného patra, kde byla hlavní místností síň s trámovým stropem. Odtud se šlo do předních obývacích místností nebo dozadu do komor na spaní. Vzadu byla rovněž černá kuchyň – místnost bez oken a s otevřeným ohništěm.

Kazetové a trámové malované stropy jsou velmi příznačné pro renesanční interiér. Mezi sousední trámy se malují pestré ovocné a květinové motivy, které vytvářejí po obvodu místnosti girlandy s vlajícími stužkami a trapečky. Je to typické jak pro měšťanské, tak pro zámecké stavby. Stále větší obliby nabývají figurální motivy s tematikou z antické mytologie nebo historie, protože pro renesanci je typický zájem o antickou vzdělanost, vědu, filozofii a umění.

Barokní prostory se stupňují a prostupují, čemuž záměrně napomáhají rozsáhlé fresky, které rozšiřují prostor. Otevírají pohledy

do nebe s postavami světců. Dojem ještě zvyšují zlato, štuk a pestrobarevné i umělé mramory. Zámky jsou oproti renesančním složitější už tím, že místnosti jsou navzájem průchodné. Největší význam má první patro, kde je ústředním prostorem sál – často zabírající i dvě patra s dvěma řadami oken nad sebou. Do patra stoupá bohatě řešené a zdobené schodiště z místa, kam zajiždějí kočáry. K ostatním místnostem zámku patří kaple, knihovna, jídelna a různé salóanky. Stropy i stěny jsou štukované nebo malované, nebo jsou na stěnách zavěšeny obrazy či gobelíny. Městské paláce jsou stejně vybavené.

Inspiraci z umění antického Řecka a Říma čerpal klasicismus, který byl typický hlavně svým nábytkem a ornamentikou. Klasicistní domy – činžáky – byly určené pro velký počet rodin. Byly moderní, světlé, vzdušné. Do bytů se vstupovalo pavlačí, která končila společnou toaletou.

Mnohem více zdobným stylem je secese, která dodává interiéřům barevnost malby, mozaiky, kachlíky, zlacení, obklady a vesměs mosazné doplňky jako zábradlí, mříže, kliky, kování. K tomu přistupují na účely reprezentace mramory, zrcadla a dřevěné leštěné obklady.

Proměně interiéřu nešla ani okna. Zpočátku byla jen pouhými otvory pro světlo a větrání. Zasklená okna byla poprvé použita ve starověkém Římě. Malé skleněné tabulky byly zalévány do olova a vytvářely okenní tabuli. Jak se okna zvětšovala, jednotlivé

okenní tabule se spojovaly. Otevírací křídlová a výsuvná okna pocházejí ze 16. a 17. století. Vyvinutí kovových rámců a schopnost vytvořit velkoplošně skleněné tabule nakonec napomohly ke konstruování staveb, které jsou téměř celé ze skla.

1.6. Architektura 20. století

1.6.1. Světová architektura

Architekti na počátku 20. století odmítli tradiční slohy. Usílovali o vytvoření efektivních a funkčních staveb, které by vyhovovaly požadavkům moderní společnosti. Začátek 20. století přinesl bohatství stylů, které navzdory své různorodosti mají jednu věc společnou: byly zcela nové a jen málo věcí měly společných s předchozími styly. To znamenalo značný rozdíl od architektury 19. století, kde se převážně pouze “křísily” staré slohy.

Počátek našeho století znamenal také další technologické zlepšení, a sice pokrok ve výrobě oceli, vynález železobetonu a dostupnost silných, hojně vyráběných tabulí skla. Tyto materiály umožnily výstavbu nového typu budov – mrakodrapů. Mrakodrapy s ocelovou konstrukcí byly stavěny v Chicagu už koncem minulého století, ale běžnými se staly až na počátku století našeho. Jak se

zdokonalovaly stavební techniky, rostly i mrakodrapy stále výš a výš. Mnoho budov z tohoto období bylo konstruováno z odlehčených betonových desek, které se daly podepřít nosníky nebo pilotami.

Moderní společnost 20. století si žádala průmyslové stavby, administrativní budovy a byty, které by si lidé mohli pořídit poměrně rychle a levně. Architekti proto začali vytvářet budovy, které byly variacemi na krychli a tím i vytvořili nový směr, dnes běžně nazývaný kubismus. Využívali hladkých a plochých povrchů bez výraznějších ozdobných prvků. Povrch tvořily bílé nebo základní barvy. Hlavní dominantou byly ploché střechy a důrazné horizontální linie. V tomto stylu tvořil i švýcarský architekt Le Corbusier. Estetický výraz budov nahradil geometricky čistými tvary. Rovněž pracoval na projektech bytové výstavby a soustředil se na jejich nejlevnější realizaci. Proto projektoval budovu na malou plochu, avšak hnanou do výšky. Byty na poschodí mohlo obývat velké množství lidí na rozdíl od jednotlivých domků v rozlehlých ulicích. Tím se samozřejmě omezilo rozrůstání měst a uvolnila se plocha pro takovéto další projekty. I tento jev ovlivnil moderní stavitelství.

Do roku 1932 se moderna značně rozšířila a dostala název mezinárodní sloh – funkcionalismus – v podstatě přesvědčení, že funkce stavby se má odrážet na jejím designu. Jeho architekti těžko nacházeli prostředky na nové projekty. Nacisté ani Sověti modernu neuznávali a světová hospodářská krize výrazně omezila výrobu. Po 2. světové válce opět převládl funkcionalismus a výstavba

upřednostňovala strohost a výrobu hotových dílců – prefabrikátu. Le Corbusier vyprojektoval 337 poschodový obytný blok posazený na pilotech. V poloviční výšce budovy byly umístěny obchody, nahoře střešní zahrady, jesle, sportovní hřiště a kavárna. Výstavbu obytných domů tohoto typu silně ovlivňovala rostoucí poptávka po levnějších bytech, které by vyřešily celou řadu sociálních a ekonomických

problémů.

V 80. letech někteří architekti funkcionalismus odmítali ve prospěch postmodernismu, ve kterém ožily historické slohy, hlavně klasicismus, avšak za současného užití moderních stavebních materiálů a technik. V mnoha moderních stavbách jsou stěny ze skla nebo betonu zavěšeny přímo na skeletu. Jiné moderní techniky využívají složité propleťání betonových kleneb (Opera v Sydney) nebo nosníku vysoké pevnosti ke vzniku komplexu střešních tvarů.

1.6.2. České moderní stavební umění

Moderní stavitelství v českých zemích musí ve svých počátcích, zejména po roce 1900, dlouho svádět boje se zastaralými názory na architektonickou formu. Stavitelé ještě zpočátku podléhají secesnímu dekorativismu, aby však brzy začali prosazovat zcela nový řád architektury – funkcionalismus a konstruktivismus. Tyto styly se

radikálně zbavují všech dekorací a detailů a vycházejí z funkce budovy, z účelu, kterému má sloužit. V české moderní architektuře, stejně jako ve světové, se plně uplatňují nové materiály: železo, sklo a železobeton. Stejně jako s oblibou používané neomítané cihly, ať už hladké červené nebo bílé šamotové.

Jako reakce na konstruktivismus vzniká kolem roku 1910 nový směr – kubismus, pojem známý rovněž i ve světové architektuře. Stejně jako ve světě, tak i u nás, je základním tělesným tvarem krychle a toto umělecké dílo je působivější a obsahově bohatší. Kubismus byl nejprve přijat jako východisko z bezradnosti stavitelů a před první světovou válkou ho vítala i cizina, ale pro nedostatek možnosti ve vývoji se brzy přestává prosazovat.

Přibližně v době konce války začíná česká architektura čerpat z renesance a baroka, ale pojatých moderně – renesanční arkýře, vikýře s oválnými okny v mansardových střechách, verandy a terasy nacházejí uplatnění zejména ve vilách bohatců.

Architektura však už v té době stojí před požadavky rychlého řešení ekonomické a technické situace. Znamena to jakýsi návrat ke konstruktivismu, ovšem na vyšší úrovni, ovlivněný dílem i teorii Le Corbusiera. V tomto stylu se stavěly budovy nejznámějšího určení: ministerstva, peněžní ústavy, technické budovy, vily i činžovní domy. V sousedství továren vznikají i rozsáhlé čtvrti dělnických obytných domků, vilové čtvrti i sídliště, ale druhá světová

válka, která zbrzdila celé národní hospodářství, měla za následek i útlum dalšího vývoje architektury.

1.6.3. Sídliště – funkcionalismus

Krátce po válce byl vyhlášen dvouletý plán obnovy, jehož součástí byla i urychlená bytová výstavba. Aby mohly být požadavky zvládnuty, přistoupilo se ke všeobecné typizaci, která se projevila ve snižení individuálních projektů. Bytová otázka se nejprve řešila výstavbou tzv. sídlišť a teprve později přišla na řadu i individuální výstavba, zaměřená hlavně na rodinné domky, které se však výrazně lišily od předválečné architektury. Výstavba sídlišť však nebyla

záležitostí jednorázovou, ale postupně začala po mnoho desítek roků řešit neuspokojivou bytovou situaci.

Tlak bytové tísně si vynutil tzv. holotypy, což znamenalo, že bylo nutné stavět rychle, s co nejkratšími projekčními lhůtami a samozřejmě s co nejmenšími finančními náklady. I nadále však platí zásada umístit co největší počet obyvatel na co nejmenším prostoru. Nová sídliště doslova "obalila" centra měst, šířila se i do okolní krajiny a pohltily i příměstské obce. Vznikala tak nová průmyslová města, která byla protkána sítí silnic, dopravních cest a vodních toků.

Pouze občas se objevily zahrady nebo původní obydlí jako náznak toho, že tu kdysi bývala třeba vesnice.

Nová sídliště však vyžadovala být samostatná se vším všudy, proto se přistoupilo k budování nákupních center, středisek obchodu a služeb, zdravotnických zařízení, ale i divadel nebo kin a dětských hřišť. Tím se sídlištní celky prakticky osamostatnily od původního města. Bylo vysázeno spousta zeleně a vybudovány parkové oázy, ale přesto sídliště postřádají jakékoli architektonické řešení a monohapatrové věžové stavby značně necitlivě a mnohdy i barbarsky zasahují do historické části měst.

Výstavba sídlišť znamenala doslova revoluci v tehdejší stavbě měst, neboť byly splněny jak ekonomické, tak i technické požadavky a v neposlední řadě se také prudce zvýšila úroveň i pohodlí bydlení.

Staré potřeby byly překonány, ale vyvstaly nové. Zatímco měla sídliště se ještě mohla napojit na města, velkosídliště se stala pro materské město dost těžkým břemenem. Začíná v nich být těsno. Plochy zeleně musí ustoupit kvůli vybudování nových parkovišť pro stále se zvyšující počet osobních automobilů a také proto, aby se na původních zelených plochách mohla vybudovat nová zástavba a tím docházelo k úspore půdy. Mnohofunkčnost těchto sídlištních útvarů už přestává být oceňována jako jejich přednost. Lidé se brzy začali otevřeně hlásit k nelibosti k bezbarvému betonu a technickým proporcím. Začali architekturu vnímat jako chladnou, šedivou,

anonymní. Věřnost odsoudila hromadnou výstavbu, která narušila obce, izolovala jednotlivé obyvatele a rovněž narušila historické jádro mnoha měst.

1.6.4. Rodinné domky

Individuální výstavba rodinných domků dosáhla

v uplynulých letech dost velkého rozsahu, ale i nadále zůstávala ve stnu velkých sídlištních celků. Na jejich projektech se podílela celá řada architektů. Stejně jako u sídlištní zástavby však i zde platilo nepsané pravidlo uniformity a i zde se šetřilo na financích za kvalitní projekty, které by mnohdy svoji originalitou předčily požadavky tehdejší společnosti. Takže mnoho projektů i návrhů nebylo právě z těchto důvodů realizovaných. Tak jako se stavěla sídliště z panelových domů, tak se stavěla i sídliště z rodinných domků.

1.6.5. Postmodernismus

Postmodernismem se označují všechny tendence v architektuře od 70. let. Současná společnost se sice bez

prefabrikátu a masivního rozvoje neobejde, ale na druhou stranu můžeme říci, že tento směr je citlivější k lidským potřebám jako je touha po soukromí a po příjemnějším prostředí. Někteří architekti modernu úplně zavrhli a vrátili se ke klasickým stylům architektury, ostatní ožívají již osvědčené styly. Tento trend má vnést do architektury oživení, má ji učinit zábavnější a atraktivnější pro celou společnost. Navzdory rostoucí rozmanitosti vyvolává architektura 20. století stále nové bouřivé debaty.

Jaká budoucnost nás čeká ? Jak budeme žít ? Jaké domy budeme stavět a z jakých materiálů ? Tyto otázky si kladou nejenom architekti nebo urbanisté, ale i mnoho obyvatel této planety. Na celém světě se architekti zabývají různými koncepcemi, hypotézami a projekty, které značně přesahují možnosti dnešního bydlení. Pokusně se rozpracovávají modely budoucného obytného prostředí. Na stránkách našich i zahraničních časopisů se objevují nové a zajímavé materiály a téměř futurologické experimentální návrhy. Budeme jednou stavět třeba města ve vzduchu, abychom odlehčili zemi ? Nebo si jako nevhodnější stavební materiál zvolíme sklo, aby se budovy prosvětlily ? A co třeba město na pružinách, aby se dosáhlo rovnováhy ? Tyto nápady se mohou někomu zdát jako výstřední nebo jako důsledek originality, ale jde pouze a jediné o maximální a cilevědomé využití toho, co nám na přelomu století nabízí současná a zároveň budoucí technologie. V souvislosti s bydlením v příštím století je i otázka účelnosti a funkčnosti obytných prostor. V několika prvních letech

3. tisíciletí se budeme muset ještě spokojit s doznívající architekturou minulého století. Ale co se stane, až současné domy a budovy „doslouží“ a my budeme hledat nové způsoby bydlení? Na prvním místě by měla být především multifunkčnost domu a rovněž trvanlivost použitého materiálu, neboť to budou stavby pro několik dalších generací.

Už několik let používáme mobilní telefony, tak proč nezkusit bydlení např. v mobilním domě, který by s námi cestoval všude, ať už bychom jeli na dovolenou nebo bychom změnili zaměstnání v jiném městě? Urcitě by to mělo pozitivní vliv i na náš psychologický stav.

V poslední době se v mnoha hustě obydlených zemích pracuje na projektech měst vybudovaných na pilotách zapuštěných do mořského dna. Odborníci jsou přesvědčeni, že takováto města je možné stavět prakticky všude, kde to dovoli hloubka moře a oceánů. A pokud by byl možný takovýto způsob bydlení, tak proč by lidé nemohli osídlit třeba pusté oblasti Arktidy, pouště nebo později i další planety sluneční soustavy? Nebo proč nezkusit např. ukládat bydlení pod zemi? Měly by budovcnosti – sklo, kovy, umělá hmota – spolu s dokonalou technologií nám to určitě umožnit. S bydlením samozřejmě souvisí i doprava. Stejně jako se můžeme domýšlet o našem budoucím bydlení, můžeme se domýšlet i o našem budoucím cestování. Zelenou určitě budou mít elektromobily – co se týká kratších vzdáleností. Dále se můžeme

dostávat prostřednictvím vlaků, které se budou "vznášet" na magnetickém nebo vzduchovém polštářu. Autobusová doprava zřejmě vymizí úplně. Kromě vlaků budou ještě aktuálnější letadla – zejména co se týká meziplanetárních letů. A kdo ví, jestli dokonce každý z nás nebude vlastnit svoji malou soukromou raketu.

Není rozhodně nevyhnutelně nutné, aby v budoucnu vedla doprava pouze po povrchu. Ve vakuových tunelech hluboko pod zemí se nehlučně vlaky budou pohybovat rychlostí letadel. Ostatně první modely této podzemní dopravy jsou zkoušeny už dnes.

Pokud se zabýváme otázkou bydlení v příštím století, musíme mít na mysli i životní prostředí a s tím související dosavadní a nekonečnou činnost člověka. Ve své dokonalosti se dnes lidé ve stále větší míře obklopují umělé vytvářenými produkty a vše ostatní, co je původní a přirozené, ustupuje do pozadí. Ale takováto činnost člověka nezůstává bez následků a může být pro další život na Zemi nepříznivá a časově omezená.

Budoucnost není tedy jednoznačně dána a je spojena s pocitem nejistoty o osudu nás samých, naší civilizace, Země a vesmíru vůbec.

Můžeme se domýšlet vývoje na několik let, možná i desítek roků, ale sotva však na staletí dopředu. Před námi je snad budoucnost trvajících milionů, možná i miliard let – pokud se sami nezničíme.

2.1. Zpět do historie ?

Lidská sídla dosáhla v průběhu historického vývoje

určitých změn. Přestala být roztroušena uprostřed přírody a tím se změnilo i prostředí moderního člověka. Tím se pro něj stal plný lidí a pro rostoucí část populace je tím, co nás obklopuje

v každodenním životě – město. Vše přirozené je nahrazeno umělým, cesty jsou pokryté dlažbou, noci už nezáří hvězdy, ale pouliční lampy a neony reklam, stromy už nejsou lesem, ale alejí podél bulvárů. Naš horizont je omezen pouze střechami domů. Město se stalo

obrovskou koncentrací lidí a vztahů.

Ulice plné lidí, aut a prachu jsou přímo ztělesněním

nezdravého města. Moderní člověk je vystaven náporu změn a

urychlujícímu se času. Hledá únik od tohoto světa a jako jistou

kompensaci proto podvědomě oceňuje takové oázy prostředí, ve

kterém jakoby se čas naopak zastavil. Ideálem se pro něj stává volný

prostor, kde se teprve může volně a svobodně rozvinout. A právě

takový prostor nachází dnešní moderní člověk v historickém

prostedí.

Jenže každá historická oblast má svůj specifický charakter

dany dobou vzniku a sociálním určením. V jaké míře tedy můžeme

nebo nemůžeme připustit proměnu historického prostředí, aby

odpovídalo novým nárokům a aby zároveň neztratilo svoji

památkovou a kulturní hodnotu ? Podle jakých pravidel by se měla

nová výstavba řídit, aby byla ohleduplná ke svému historickému prostředí ?

Moderní architektura stále hledá jakési univerzální řešení,

kteřé by bylo použitelné všude, tedy i v těchto historických

oblastech. Snaží se, aby výsledné dílo bylo v podstatě jakýmsi

propojením a vzájemným doplněním " modernosti " a " tradice " .

Ale jakkoli by tato snaha byla velká, zákonitě bude vždy docházet ke

tvrdému střetnutí dvou vzájemně cizích světů. Vyznam těchto

historických oblastí by úplně vymizel, byly by zbaveny svého

přirozeného života a v neposlední řadě by byla zcela oslabena a

ztracena jejich kulturní funkce.

Vše, co dnes člověka obklopuje, směřuje k přítomnosti

nebo k budoucnosti, ale člověk žije i minulostí. Jestliže mu

budoucnost dává směr, vztah k minulosti mu dává stabilitu a jistotu.

Ale jedinečnost minulosti může být právě tímto ohrožena. Proto

bychom měli hledat jiné cesty bydlení. Takové, aby nebyla narušena

kulturní a urbanistická hodnota našich historických památek.

2.2. Zničená planeta

Fyzický dopad lidských zásahů na přírodní prostředí je v současnosti dost znatelný. Především jde o to zastavit nepřiznivý

Někteří z nás si toto stále více uvědomují, ostatní si zatím pasivně na Planetu horkou a mnoho času k její zachráněná nám již nezbyvá.

v důsledku toho rychlý a nekontrolovatelný pád.

způsob života nás všech na Zemi, lze v příštím století očekávat a přetváří ji k obrazu svému. Pokud se v zásadě nezmění současné prostředí. Lidé dnešní civilizace neustále do přírody nešetřně zasahují protože člověk si vytváří svůj umělý svět, kterým nahrazuje přírodní příroda nestáčí. Prostor není a nebude tvořeno původní přírodou, Všechny změny se vyvíjejí rychlým tempem, kterému

dohledným.

nepostačující produkce potravin – to vše se stalo pro člověka časově

energetických zdrojů a v neposlední řadě i růst populace a

životu a civilizace, růst průmyslu a spotřeby energie, omezenost nekončnou obnovou. Kritické znečištění těchto přirozených zdrojů jsou konečné a omezené a není možné počítat s jejich samovolnou a Orna půda, sladká voda, oceány, vzduch, zásoby nerostných surovin Zdroje pro život jsou omezené a nejsou nevyčerpatelné.

odpadů nebo ropných havárií.

i sladké vody jsou zase znečišťovány vlivem různých chemikálií, okolních oblastí i ztrátě tisíců rostlinných a živočišných druhů. Slané ničení tropických lesů dochází ke zhoršování klimatických podmínek skleníkového efektu. V důsledku neustálého kácení a úmyslného množství oxidu uhličitého v ovzduší zase znamená vytvoření tzv. vývoj ekologické situace na Zemi. Freony způsobují rozpad ozonu,

novou situaci zvykají. Lhostejnost a pasivita jsou však tou nejkratší cestou do katastrofy. Pouze fakt, že si vážnost situace uvědomujeme, nijak nestačí. Abychom se už tímto problémem nemuseli ve 3. tisíciletí zabývat, je třeba zásadního obratu ve způsobu myšlení a v celkovém životním stylu celé naší civilizace.

Co se týká barevnosti tohoto budoucího světa, nelze mluvit prakticky o žádné. Je to důsledek již zmíněného znečištěného životního prostředí, takže šed' a tmavé tóny barev budou zcela na místě. Modrou oblohu pohltí smogové a kouřové clony a do pozadí ustoupí i původní zelen' okolní přírody.

S věžovými budovami krychlového tvaru, které jsou tak typické pro současný svět, se budeme zřejmě setkávat i v počátečních letech příštího století. Jako prst, který vycíná nad zbytkem dlaně, budou i tyto budovy vycínat nad zbytkem toho, co v době nedávno minulé bylo krajinou plnou krásné přírody a čistých řek. Ostatně výběr jiného typu staveb by byl za těchto přírodních podmínek zcela bezvýznamný a bezpředmětný, neboť jakákoli tvarovost a snaha o jiné architektonické ztvárnění by zcela zanikly. Zanikly by právě v souvislosti s okolní zničenou přírodou, která by se dostala do popředí našeho zájmu a vše ostatní by zcela pohltla.

2.3. Megapole

S otázkou bydlení v příštím století užce souvisí i otázka

populace a jejího růstu. Jestliže se v 21. století počet obyvatelstva ve srovnání s dnešním počtem zdvojnásobí, vzniknou poměrně složité problémy. Především bude nutné, aby někde toto nové obyvatelstvo

bydlo.

Ze současné architektury je celkem zřejmé, že se budou

rozrůstat především velkoměsta. V souvislosti s tímto problémem je třeba najít nové způsoby bydlení, aby byly tyto rozrůstající se

megapole schopné života.

První krok, který se nabízí, je stavět do výšky. Tento způsob života již prověřili v New Yorku a v mnoha dalších amerických státech svými mrakodrapy. Budovy v budoucnu však budou stále vyšší. Také je možné stavět pod zemí. Díky obrovským pokrokům stavební techniky mohou urbanisté vymýšlet skutečná podzemní města.

Jestliže si představíme tento svět budoucnosti, musíme před sebou vidět svět obrovských architektonických celků z betonu, skla a umělých hmot, protože právě tyto materiály se už dnes jeví jako nejvíce typické pro příští století. V současné době je však pro nás představa tohoto bydlení nereálná stejně tak, jako byla pro naše předky skutečnost, že někdy budou lidé bydlet jinde než v jeskyních. Lidé, kteří budou v takových budovách bydlet, budou tu i pracovat a budou tady mít zajištěny i veškeré služby, takže tu budou žít dlouhé měsíce a roky, aniž opustí hranice tohoto "města".

Zajištění takovéhoto požadavku však bude mnohem dokonalejší než dnes a to především díky vyspělé technizaci, automatizaci a robotizaci.

Také doprava bude zcela přirozeně jiná než dnes. Uvnitř takového budovy, která bude mít tolik obyvatel jako středně velké město, nebudou mít žádnou šanci auta. Doprava bude potřebovat pouze pro spojení mezi podobnými městy a bude muset být bezpečná a člověku naprosto neškodná. Jednou z forem může být elektromobil nebo doprava na vzduchovém nebo

elektromagnetickým polštář – s oběma způsoby dopravy se v malém měřítku můžeme setkat už dnes.

Život v megapolích však s sebou přináší i záporné stránky.

Neustálé každodenní úsilí, hluk a různé stresy zanechávají na

obyvatelstvu stopy. Čím větší je město a čím více obyvatel v něm

žije, tím vyšší je pravděpodobnost nervových a psychosomatických

onemocnění. Tento protiklad nás nutí hledat nějakou jinou

alternativu bydlení, kterou by mohlo být v budoucnu zachování a

rozvoj malých a středních měst nebo vytváření satelitních měst

v okolí velkoměst.

Kromě nových materiálů – sklo, kov a umělá hmota – se

v budoucnu objeví i nové architektonické ztvárnění budov,

připomínající zejména geometrické tvary – jehlan, koule, válec.

Ale ať si v budoucnu zvolíme jakoukoli formu bydlení,

stále pro nás v současnosti zůstává otevřená otázka, na kterou dosud

odpověď neznáme: jak se asi bude v takovýchto městech 3. tisíciletí

žít ?

2.4. Návrat k futurismu ?

Jestliže polemizujeme o bydlení v příštím století, mohl by

být právě futurismus jedna z forem, která se nabízí jako inspirace pro nový typ architektury. Futurismus sám o sobě znamená rytmus

moderního života. Bojuje proti měšťáckému vkusu a je spojen

s obdivem k technické civilizaci a dynamice života. To znamená, že

to není jen strohé obdivování krásy v krajinnomalbě, zátiší, interiérech

nebo portrétů, ale hlavně záliba pro stroje, technickou civilizaci a

průmyslovou krajinu. Moderní civilizace si vyžaduje rychlost a

prudké nadšení z pohybu. Všechno lze dosáhnout jen dokonalou

souhrou barev a světla.

Moderní bydlení ve smyslu futurismu znamená negaci

tradiční architektury. Zdůrazňuje dynamismus, a to zejména

vzájemným propojením vertikály a horizontály, umístěním šikmých

linií a ploch nebo kruhovou a elipsovitou kompozici.

Nové jsou i představy "futuristického města" s věžovými

domy a rychlovýtahy, s dopravou v několika úrovních, s pohyblivými

chodníky. Význam takového města nespočívá pouze v představě

jakéhosi "hlučícího" velkoměsta – rychlého, mobilního,

dynamického. Stejně tak význam futuristického domu nespočívá

pouze v představě gigantického stroje. Jejich význam spočívá především v konkrétních, moderních zásadách staveb, které spojují funkci výtvarného umění s funkcí konstrukce.

Futuristické město rovněž nabízí řešení praktických urbanistických problémů, které dodnes byly a budou i nadále podnětné pro zlepšení životních podmínek v moderních městech. Konkrétně jde především o uniformitu a schematicismus v nově městské zástavbě, ale také například o řešení dopravní situace.

2.5. Obýdlený vesmír

Již od pradávna lidé vědí, že na nebi existují jiné světy. Za hranicemi modré planety se člověku otevírají neznámé světy a rozměrné prostory. Moderní astronomové soudí, že by jich v naší galaxii mohly být statisíce. Rostoucí vývoj nových technologií navíc dává člověku naději, že jednoho dne unikne ze Země třeba navěky. Nemyslím si, že by dnešní člověk přímo prahnul po životě ve vesmíru. Avšak vlivem různých vnějších okolností, které negativně působí na vývoj na Zemi, bude lidstvo zřejmě v daleké budoucnosti

nuceno opustit znečištěná a přelidštěná města a hledat si nové

prostory k životu.

Už dnes, na rozhraní našeho a příštího století, se stává na

oběžné dráze Země velké orbitální stanice, které nám umožní se

ještě více přiblížit vesmíru a poznat jeho nebezpečí – kosmické

záření, stav bezúže a prázdnotu. Ideálním místem pro astronomická

pozorování se zřejmě stane Měsíc, který zároveň bude sloužit i jako

vesmírný přístav pro vzdalenejší expedice.

Nejvýznamnější planetou sluneční soustavy, na kterou se

s největší pravděpodobností zaměří vědecké výzkumy, je Mars. Tato

planeta je sice vyprahlá jako Sahara, ale poskytuje nám nejlepší

podmínky pro civilizaci. Stále existují v současnosti určité naděje, že

se naleznou alespoň nějaké stopy po životě. Stanice na Marsu budou

postaveny ze surovin, které jsou dosažitelné na místě a budou

chránit své obyvatele proti vnější atmosféře a proti intenzivnímu

ultrafialovému záření Slunce.

Obydlí se budou rovněž vyznačovat různou

architektonickou tvarovostí přizpůsobenou planetární krajině. O

barevnosti nelze v této souvislosti mluvit vůbec, neboť jakékoli

barevné tóny by v této krajině věčně tmy absolutně zanikly.

Vesmír je sice příliš rozsáhlý pro naši představivost, ale

není nekonečný a přímo se nám nabízí k prozkoumání. Není proto

vyloučeno, že člověk bude objevovat i jiné, vzdálenější planety, aby získal nové a nové prostory k osídlení a možná i k životu.

3. VÝTVARNÝ PROJEV DÍTĚTE

Dětská kresba se jako předmět zájmu objevila až koncem

19. století, kdy už byly dostatečně známy poznatky z psychologie,

kteřé se týkaly rozvoje řeči, tvoření pojmů a představ, myšlení, hry

apod. Značný rozdíl je mezi dětskou kresbou a skutečností, neboť

na pozadí dětského výtvoru je pouze představa.

Kresba dítěte je spojena s jeho duševním životem, závisí

značně na vnímání, ale ne pouze na něm. Ve vlastním obsahu kresby

je patrný i fakt emoce. To znamená, že se zde uplatňují i individuální

vlastnosti dítěte nebo jeho záliby. To se projevuje zejména ve výběru

barev, v uspořádání kresby, v kompozici.

3.1. První kresby

Kreslení je pro dítě hra, při které spontánně zaměřává

ruce i zrak. Je hrou zejména pro klidné děti, ale kreslením se na

dlouhý čas zabaví i děti motoricky neklidné.

Až do školní docházky se první dětské kresby vyznačují

tím, že výsledkem pohybu je uzavřená čára. Vzniká kružnice jako důsledek krouživého pohybu. Později se jednotlivé tahy tohoto

pohybu vzájemně kříží a vytvářejí úhly. Z této kruhové formy tak

vzniká obrazec trojúhelníku a čtyřúhelníku se zakulacenými rohy.

V období, kdy dítě kreslí pouze čáranice, si už v podstatě

připravuje techniku kresby. Poznává, že papír má určitou plochu a že

skvrna čáranice má k této ploše nějaký vztah. Dítě už rovněž nekreslí

pouze z potřeby hry, ale z potřeby vyjádřit své vlastní pocity, vyjádřit

nové poznání světa. Chce nám kresbou sdělit něco, co si nechce

nechat jen pro sebe. Něco, o čem třeba sní a co si přeje.

3.2. Vývoj prvních kreseb

Přechod od čáranic k vlastním kresbám, které už něco

svým obsahem sdělují, se neděje ze dne na den. Je to přechod

plynulý, ovlivněný zejména okolím – postojem pedagogů nebo

rodiců, ale také tím, jak často má dítě příležitost kreslit a jaká je mu

při kreslení vytvořena atmosféra. Ta pro dítě v tomto období

znamena víc, než třeba vliv obrázky v knížce nebo kresleném filmu.

Tento vliv je znatelný později, prakticky až v pubertě.

Dětská kresba, zvláště v předškolním věku, je zaměřena spíše na člověka. Ostatní, co s tím souvisí, je až na druhém místě: dům, auto, strom, sluníčko, květina. Náměty krajiny nebo zátiší se v tomto věku neobjevují vůbec. Také nejsou vykresleny ani jakékoli detaily a dítě volí raději kresbu úplnou.

3.3. Figura

První typ člověka se vyvíjí z čaranic krouživým pohybem. Má už patrně jakési ruce a nohy v podobě trásnovitých čar, ústa nebo oči a často i jiné podrobnosti. Krouživým pohybem je dána i kulatost hlavy a trupu, ale později se můžeme setkat i s hranatým typem obličejů. Z hlavy a současně i trupu vyrůstají nohy, později i s chodidly, a samozřejmě ruce. Hlavonožec je vždy nakreslen z čelní roviny, ale nohy má z profilu. Tělo jako oval přibude až v další fázi kresby. Bývá menší než hlava a někdy má lahovitý tvar.

První pohyb vyjadřuje dítě už u hlavonožce třeba tím, že mu nakreslí rozevřáté vlasy, nohy z profilu nebo vztyčené či natažené ruce. Později už dokáže vystihnout tzv. "loutkový pohyb", kdy už se nohy i ruce pokrčují a tělo s hlavou zůstává nehybné. Se schopností graficky rozlišit směr a se schopností zrakové kontroly se původní typ člověka obohací o další detaily. Dítě

už dokáže nakreslit člověka, který sedí, stojí nebo se drží za ruce, který utká nebo chodí, který se směje, pláče, zlobí se. Dokáže nakreslit princeznu, babičku, maminku nebo člověka v různém prostředí – v lese, v kuchyni, na zahradě. Jelikož to jsou teprve první snahy o vyjádření vztahů, nemůžeme je z kresby vyčíst a vždy potřebujeme slovní doprovod dítěte.

3.4. Objem a prostor

První dětské kresby mají lineární charakter a často bývají rozptýleny po celé ploše papíru. Brzy je však dítě začne přemísťovat k dolnímu okraji papíru, který mu připomíná zem. Později je tato zem zvyrazněna čarou, kterou dítě libovolně zvedá a tím dále rozvíjí celkový obraz.

Často se u dětí setkáváme s tzv. obrácenou perspektívou, kdy věci a figury jsou menší vpředu a podobné figury a věci jsou vzadu větší a výraznější. Je to způsobeno rozdílnou logikou dětí a dospělých, ale hlavně zdurazňováním vlastního „já“. V určitém vývojovém stupni se už setkáváme s horizontem, ne však v plném slova smyslu. Je to pouhé oddělení části země od části nebe.

3.5. Barva

V případě barevnosti si dítě popustí uzdu fantazie, protože dokáže použít barvu svobodněji než dospělý člověk, bez jakéhokoli omezení. Pouze v případě, kdy je barva dána a nemůže se změnit, se dítě jakoby podřídí a kreslí nebe modré, trávu zelenou a sluníčko žluté.

Pro dítě v předškolním a raném školním věku je však cizí proměnlivost barev, barevné kontrasty, stínování. Každé dítě má také své oblíbené barvy a jen velmi nerado se s nimi loučí, pokud je nemůže ve své kresbě použít.

3.6. Dospívající mládež

Problém výtvarného projevu u dospívající mládeže užce souvisí s měnícími se psychologickými stavy a náladami. Kreslíť už si je v tomto věku vědom svých malířských a kreslířských dovedností, takže s prvním neúspěchem ztrácí o výtvarnou činnost zájem. Je to také spojeno s reakcemi okolí, které v tomto věku bývají dost ironické.

Pokud budeme chtít toto kritické období úspěšně překlenout, je třeba volit jiný přístup k výtvarným činnostem. Jestliže kreslí nevyhovuje malba, zvolíme kresbu. Pokud mu nevyhovuje ani kresba, zvolíme kolaž nebo linoryt. Dospívající mládež také ráda tvoří různé vědecké a umělecké náměty – ekologie, budoucnost, představy, přírodní útvary.

Pojetí výtvarné výchovy není u dospívající mládeže vůbec jednoduché a nedá se přesně vymezit tak, jak je tomu v dětské kresbě. To ale vůbec není důvod k tomu, abychom se výtvarným činnostem u pubertálních dětí vyhýbali.

4. HODNOCENÍ DĚTSKÝCH PRÁCI

Dětské úkoly v mé diplomové práci jsem realizovala nejen já, ale také mé kolegyně.

4.1. 2. třída

Nejmladšími kreslíři v mé diplomové práci byli žáci dvou druhých tříd na naší ZŠ. Přestože to jsou děti stejné věkové skupiny a dalo by se tedy říci, že i stejných předpokladů a dispozic pro tuto práci, výsledek byl v obou třídách naprosto rozdílný. Zatímco jedna třída si s tématem "Jak budeme bydlet v 21. století" poradila vcelku s přehledem, děti z druhé třídy asi ani nepochopily, co vlastně mají kreslit.

Pro své výtvarné práce si děti zvolily pouze pastelky, což je pro tento věk typické. Ale i přesto se jejich výtvarná díla vyznačují rozdíly. Je to především volba barev, jejich intenzita a kombinace, ale hlavně vyjádření svého názoru a jeho přenesení do výtvarného projevu. "Šikovnější" kreslíři vyjádřili své pocity a názory z blízké budoucnosti nejen barvami, které jsou docela příznačné i pro současnost, ale zejména různými atypickými tvary a umístěním na

plochu. Domy jsou ve tvaru oválu, jehlanu, křivky nebo dokonce rakety a na střechách vyrůstají různé stromy a květiny zvláštní svou barevností a tvarem. Ve vzduchu se budou objevovat různá létající monstra a na louce rostliny s očima a zuby, mnohdy větší než lidé. Pokud se v dle objevuje postava, její výtvarné ztvárnění je typické pro tuto věkovou skupinu – hlava, tělo a nohy v téměř stejném poměru a horní i dolní končetiny přímo připojeny k trupu.

Jak už bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, děti z další třídy si s tímto námětem nedokázaly poradit. Určitě nejsou chudší na fantazii nebo méně kreslířsky nadány, ale problém je někde jinde. Značnou úlohu zde určitě hraje motivace. Zdatilejší kreslíři byli ze strany své paní učitelky široce a vhodnou formou motivováni téměř hodinovým povídáním a obrázky z různých publikací a knížek. To se samozřejmě odrazilo i jejich tvorbě. Děti z druhé třídy byly o motivaci téměř ochuzeny, takže jejich výtvarné práce by se daly s jistotou zařadit do přítomnosti, ne však do příštího století. Určité náměty budoucnosti se zde sice objevují, ale pouze v některých dlech a v malém měřítku. Dům má tvar krychle nebo kvádru, stromy a louky jsou zelené, obloha modrá – to nejsou v žádném případě znaky budoucnosti.

A co můžeme dodat na závěr? Děti z těchto tříd si s uvedeným tématem poradily vcelku dobře, zejména jedna skupina dětí. Ale snaha byla i u ostatních. Je však zajímavé a mile překvapující, že děti v žádném případě nepodlehly vlivům

současných médií. Nenechaly se ovlivnit obludnými monstry ani příšerami z jiné planety. Ve svých výtvarných dílech uplatňovaly pouze svoji fantazii a své vlastní náměty.

Dalšími autory výtvarných děl jsou žáci ze dvou třetích tříd. Ačkoli se jedná o děti, které jsou oproti svým kamarádům ze druhých tříd starší zhruba o jeden rok, rozdíl v jejich výtvarném projevu nejsou prakticky žádné. Každá třída si zvolila pro své projekty rozdílnou techniku – klasické pastely v jedné třídě oproti ztvárnění textilní koláží ve třídě druhé. Rozdílný je rovněž i zvolený formát.

Děti ze 3. A vyjádřily své představy o budoucnosti právě koláží z textil. Téměř každé výtvarné dílo je vytvořeno od každého žáka dvakrát. Jednou si děti zvolily ztvárnění přítomnosti, čemuž odpovídají i zvolené barvy a tvary. Druhou část svého díla se snažily vyjádřit budoucnost. Tady už někdo víc, někdo méně mohl uplatnit svoji fantazii a představivost, ztvárněnou především užitím barevnosti a tvarovosti. Setkáme se zde s chodícím domečkem, s okny a dveřmi ve tvaru srdce či školní aktovky, s domem s dveřmi na zip, s létajícími zvířaty. Tím vším je sice určita nerealnost a budoucnost vyjádřena, ale děti jakoby se bály svoji fantazii rozvinout ještě dále.

Co se týká tvarů a práce s materiálem, je zřejmé, že děti ještě neuměly využít vlastností použitých textilů, nedokázaly je zpracovat a vhodně použít. To je patrné u většiny výtvarných projektů.

Jinak tomu není ani s barevností. Zelená tráva, kopec nebo louka a modrá obloha jsou charakteristické pro většinu projektů. Pouze na některých dleech můžeme vidět uplatnění fantazie ve vztahu k barevnosti – oranžový mrak, fialové slunce a nebe, červená tráva, obloha, voda nebo ryby. V podstatě lze říci, že mnoho představ o budoucnosti se v těchto dleech neobjevilo.

Děti ze 3. B si pro svou dila zvolily pastely. Stejně jako v předcházející tvorbě si i ony vybraly námět domu a jeho okolí, a to většinou domu vlastního. Nevyužívaly zde však atypické barevnosti a tvarovosti, ale spíše se zaměřily na jednotlivé objekty. To je patrné hlavně na jednom výkresu – pochodující hodiny, chodící taška, umývač lidí v hotelu. Je také zajímavé, že se v podstatě ve všech dleech objevuje tobogán směřující pouze do bazény a z různých pater domu. Zvláštní je i samotné ztvárnění domu s vykreslováním různých detailů. Pouze jedna dívka si nezvolila dům, ale jenom jednu jeho část – koupelnu. I tady je však středem pozornosti tobogán a namísto bazény vítává vana.

Jak už bylo uvedeno v úvodu, nejsou zde patrné žádné rozdíly ve výtvarném projevu těchto dětí a dětí ze druhého ročníku. Naopak. V menší míře se objevuje fantazie a představivost. Ve všech dleech je patrný pouze jeden námět, nevidíme žádné ztvárnění například dopravních prostředků, zvířat nebo samotných lidí. Ale jedno mají přece jen společné – opět nekopírují současná hororová média, ale vyjadřují jen svůj vlastní názor.

4.3 5. třída

Výtvarný projev žáku 5. třídy je už značně na vyšší úrovni, než tomu bylo u tříd předcházejících. Je to patrné zejména ve

vyspělejším myšlení a racionální představě o současném životě. Tyto děti už mají konkrétnější představu a znalost o světě, ve kterém žijeme, o věcech, které nás obklopují, o jejich funkcích. Tyto představy se odražejí i v jejich dílech o budoucnost, která už je konkrétní a která už nám něco vypovídá. O jejich "vyspělosti" svědčí i třeba volba formátu. Někteří si zvolili klasický formát čtverky, většina z nich sáhla po práci skupinové a tudíž i formátové obsáhlejší.

4.3.1 Jednotlivci

Tito žáci si pro svou práci zvolili pastely, tempery a černou tuž. Výkresy pastely jsou co do barevnosti a tvarovosti výrazově chudší, ale přece jenom určité náznaky budoucnosti zde najdeme – atypické domy, barevné plochy, ale také nadúrovňové komunikace nebo podmořské stanice. Ty jsou obzvlášť charakteristické pro budoucnost svou účelností a využitelností.

Temperová díla jsou bohatá nejen barevně, ale i tvarově a plošně. Fantazie si zde vyhrála se vším všudy, zejména ve zvláštní tvarovosti domů, dopravních prostředků nebo na barevnosti květin. Výtvarný projev tuží je zajímavý nejen kompozičně, ale

zejména svou vypslostí na dítě tohoto věku. Jedná se o dílo značně vypracované a fantazijně bohaté, působící dojmem vypslosti. Jedno dílo je vytvořeno podle předlohy Jana Součka a žák si ho vybral proto, že je mu velice blízké svoji konkrétností. Projev v podstatě představuje současný svět ve smyslu zřícení a zbytků domů, které ustupují do pozadí nové, moderní, atypické architektury. Ta vytváří nad vším a vše staré pohlcuje.

Oproti tomu je zcela fantazijně vytvořeno druhé dílo. Je ztvárněním umělého ostrova, který je tvořen zelenou kopulí. Pod ní se skrývá malé městečko s veskerou průmyslovou výrobou, kanceláři a obytnými plochami. Jak je vidět, najde se zde místo i pro zelen. I tento výtvarný projev je bohatě propracován.

4.3.2. Skupinová práce

V tomto skupinovém projektu děti přesvědčily, že si dokáží poradit i s tak rozsáhlou plochou, jakou byl v tomto případě arch

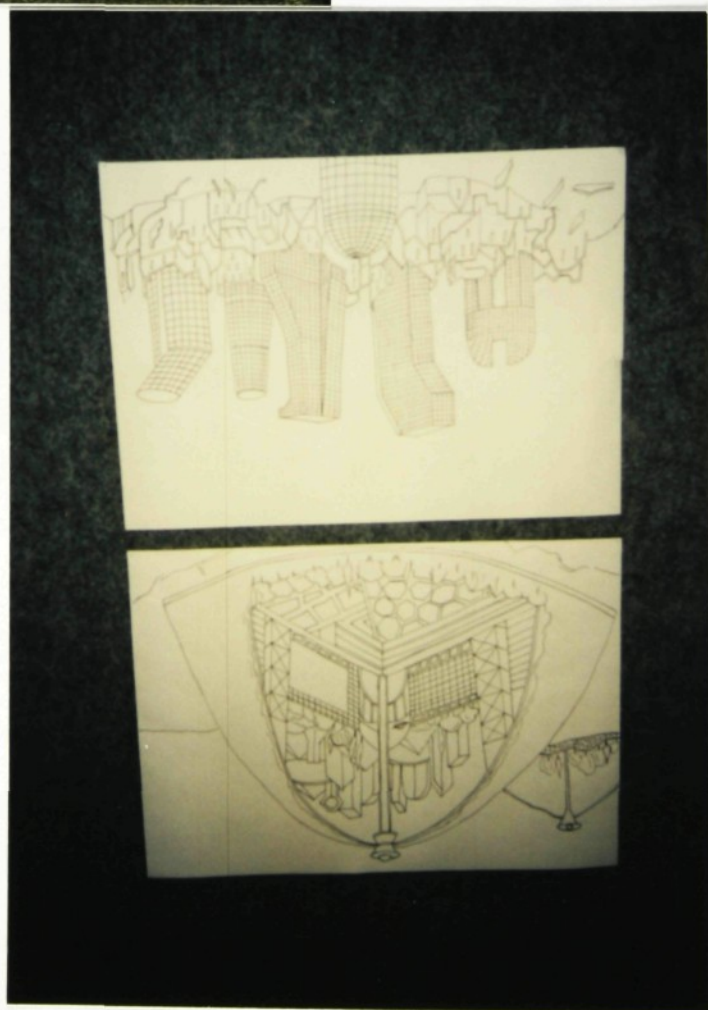
balicího papíru. Skupiny pracovaly po 4 – 5 dětech a zejména dvě výtvarná díla jsou velmi zdařilá.

Děti pracovaly s velkou fantazií a svoji představivost dokázaly přenést a vyjádřit na kterémkoli kousku plochy. Oba výtvarné projekty jsou promyšlené, vypracované do detailu, kompozicičně bohaté co do tvarovosti, tak i barevnosti. Ta je patrná zejména na díle vytvořeném temperami, které mu dodávají výraznost a konkrétnost. Ale i další projev je velmi zdařilý, i když právě díky pastelům poněkud zaniká a ztrácí se do pozadí původní záměr tvůrce.

Poněkud chaoticky a neurované působí projev skupiny, která pracovala s fixami. Nejen, že plocha není náležitě využita, ale děti z této skupiny se zřejmě ani nedokázaly dohodnout na společné práci, což není ani náznakem patrné u předcházejících skupin. Dílo je velmi chudé a působí značně infantilně díky pohádkovým motivům. Budoucnost zde není vyjádřena prakticky ničím. Tento výtvarný projev nám nic nerká a je celkově bez obsahu.

Díla žáků 5. třídy působí ve své podstatě dojmem pochopení a schopnosti vyjádřit dané téma. Je to дано právě vyzrálejším myšlením a konkrétnějšími představami o životě a věcech kolem nás. Tuto představu mladší spolužáci zatím nemají. I tady dokázali žáci s přehledem vyjádřit své myšlenky a názory na budoucí svět, a to i bez vlivu dnešních médií.

Tato třída se zúčastnila mých projektů pouze zkušebně, neboť nespadá do národní školy. Ukolom bylo pouze ověřit si, jakým způsobem bude reagovat na zadané téma "Jak budeme

bydlet v 21. století" ve srovnání se žáky 1. stupně.

Žáci 5. třídy oproti mladším spolužákům dokázali v tomto tématu svoji fantazii plně rozvinout a vyjádřit ji i formou výtvarného díla. Nebáli se použít i tempory nebo tuž ke zvýraznění svých

mýšlenek. U žáků 7. třídy, věkově starších a vyspělejších, se

předpokládaly ještě lepší výsledky.

Ale opak byl pravdou. Přestože v rámci motivace byly

jejich představy o budoucím světě a bydlení přímo fantastické,

v jejich výtvarném projevu se to neodrazilo. V některých pracích byl

znatelný návrat do dětských let, objevovaly se i pohádkové motivy,

zejména u divčích projevů. Chlapci se zase orientovali spíše

k projevům válečným nebo absolutně nesmyslným.

Pouze několik málo výtvarných děl bylo zdařilých a dalo by

se o nich říci, že splňují jakési představy o bydlení a životě v příštím

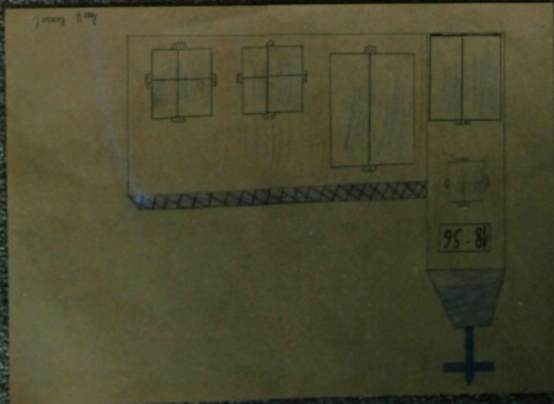
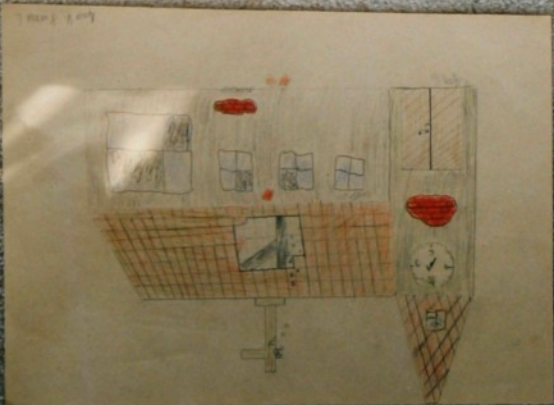
století.

Jako jedna z příčin neúspěchu ve výtvarném projevu této

věkové skupiny je spatřena neochota, v některých případech i

neschopnost a pohodlnost přenést své myšlenky a představy do výtvarného díla. S neochotou souvisí i fakt, že si všichni žáci zvolili kresbu pastely, přestože měli k dispozici i další pomůcky. Překvapením ale pro nás bylo, že se opět v žádném díle neobjevila příšerná monstra ani obludy z horotů a že žáci pracovali pouze se svými náměty.

Tento projekt vznikl v podstatě na popud samotných dětí, které si chtěly ověřit své možnosti a schopnosti nejenom formou

výtvarného díla, ale také formou prostorové práce. Na myšlenku "pokojíčku v krabici" přišly v rámci motivace, neboť si dost dobře nedokázaly představit, jak by některé prvky vyjadřily kreslířsky nebo malířsky. A proto hledaly jiný způsob ztvárnění.

Přestože je 21. století takřka za dveřmi, všechny děti pojaly dané téma spíše jako návod, jaké by měly vytvořit prostředí pro své děti. Všechny vycházely z reality a ze své současné zkušenosti. Svůj pokojíček má už dnes téměř každé dítě. Ale které mělo možnost podílet se na jeho realizaci a uspořádání? A které si mohlo poručit nebo alespoň přát, co by ve svém "bytečku" chtělo mít a co ne? Dětské obydlí, třebaže je určeno pouze a jen dětem, vždy vytvářeli samotní rodiče. A právě takové představy a přání se odrazily v tomto

projektu.

To, co děti nejvíce a hlavně potřebují, je pohyb a volnost a právě to je patrné v jejich prostorové tvorbě. Je to vyjádřeno hlavně spoustou tělocvičného nářadí, at' už to jsou různé houpačky, kruhy, lana, trampolína nebo lavíčky. A právě těmito prvky chtěly děti vyjádřit pohyb a volnost svých dětí v budoucnu.

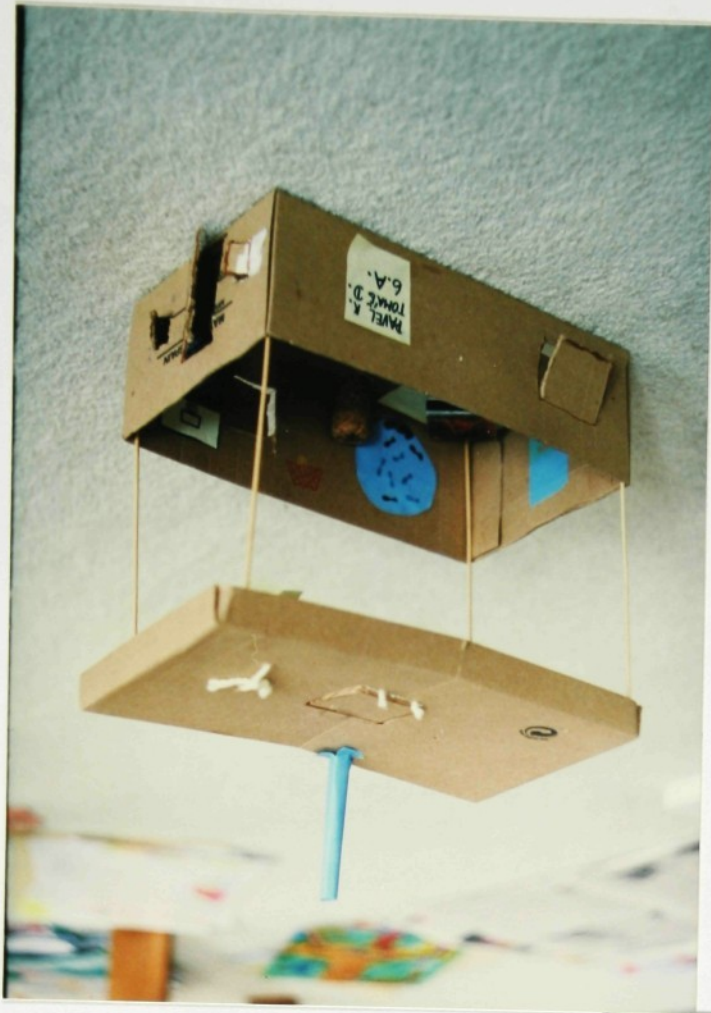
Kromě toho tu má své místo i zelen, které mají městské děti také málo. Bazén se skluzavkou má vyjadřovat pocit štěstí a radosti ze života.

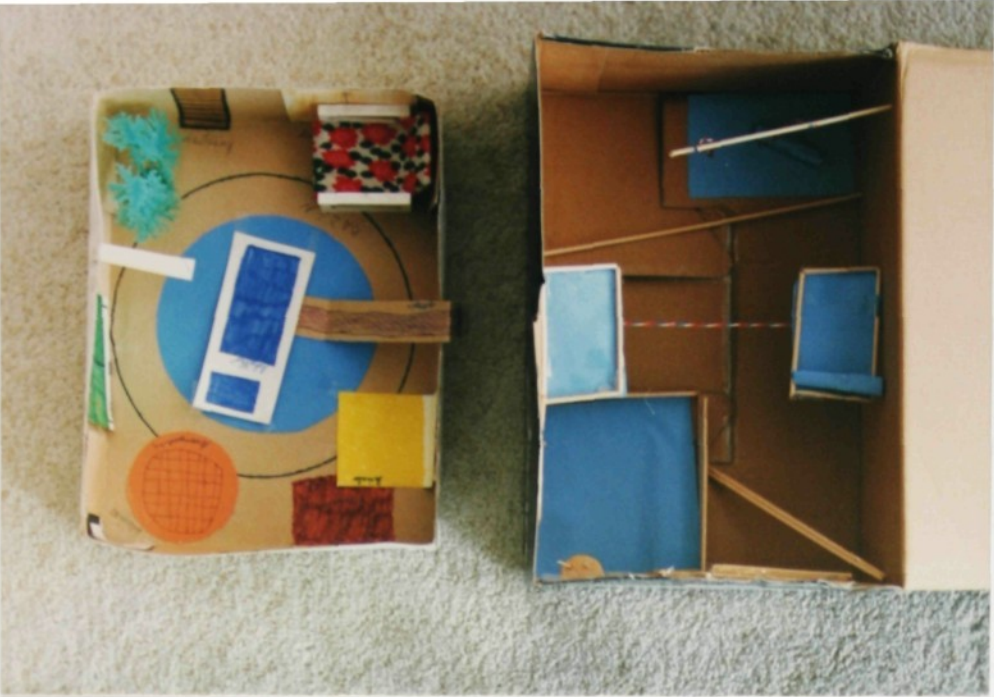
K vhodnému prostorovému ztvárnění si děti vybraly i odpovídající materiál – špejle jako lavičky, postele nebo houpačky, barevný papír místo bazénu, krabičky od zápalek jako schůdky a skříňky nebo bavlnky jako kruhy a lana.

Přestože jsme si zpočátku nikdo neuměl představit

výsledek této práce, nakonec jsme byli všichni mile překvapeni. A hlavně si děti dokázaly své schopnosti ve formě prostorového díla.

Obsahem této diplomové práce bylo téma "Jak budeme bydlet v 21. století". Převažná část byla zaměřena na práci dětskou, která je prezentována v didaktické části. Cílem bylo ověřit si, jak žáci dokáží toto téma zpracovat.

Žáci z páté třídy se ukázali jako daleko vnímavější než jejich mladší spolužáci. Myslenky jejich výtvarného díla jsou více konkrétní a odráží se v nich racionálnější představy o budoucím bydlení. Naopak žáci ze 7. třídy prokazovali neschopnost vyjádřit své myšlenky a názory formou výtvarného nebo prostorového díla.

Barevnosti a tvarovosti dokázaly ve svých projevech využít pouze některé děti, a to zejména v textilní koláži nebo v dílech vypracovaných temperami.

U žáků 2. a 3. ročníku je ještě dost znatelný dětský projev, zejména u ztvárnění postav a celkového vyjádření myšlenek. Téměř všechny zúčastněné ročníky prokazaly schopnost vyjádřit své myšlenky a svůj vlastní názor formou výtvarného projektu. Nenechaly se ovlivnit současnými médii a dokázaly uplatnit pouze svoji vlastní fantazii a představivost.